

Oikeusministeriö

Viite: OM 21/41/2016

Valtiovarainministeriön lausunto ehdotuksesta hallituksen esitykseksi laiksi henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä

Oikeusministeriö on pyytänyt lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden yhteydessä.

Euroopan parlamentti ja neuvosto antoivat huhtikuussa 2016 osana Euroopan unionin tietosuojalainsäädännön uudistusta direktiivin (EU) 2016/680 luonnollisten henkilöiden suojelusta toimivaltaisten viranomaisten suorittamassa henkilötietojen käsittelyssä rikosten ennalta estämistä, tutkimista, paljastamista tai rikoksiin liittyviä syytetoimia tai rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanoa varten sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja neuvoston puittepäätöksen 2008/977/YOS kumoamisesta (ns. *rikosasioiden tietosuojadirektiivi*). Rikosasioiden tietosuojadirektiivi on pantava kansallisesti täytäntöön 6.5.2018 mennessä.

Oikeusministeriö asetti 12.1.2017 työryhmän valmistelemaan ehdotuksen tarpeelliseksi yleiseksi lainsäädännöksi rikosasioiden tietosuojadirektiivin täytäntöön panemiseksi samoin kuin ehdotukset direktiivin edellyttämistä muutoksista oikeusministeriön hallinnonalan lainsäädäntöön. Työryhmän tuli lisäksi selvittää, voidaanko edellä mainittua yleistä lainsäädäntöä soveltaa sellaiseen toimintaan, joka jää rikosasioiden tietosuojadirektiivin sekä yleisen tietosuojasetuksen (EU) 2016/679 soveltamisalan ulkopuolelle, mutta jonka sääntely on perusteltua soveltaa yhteen turvallisuusviranomaisia koskevan muun sääntelyn kanssa. Työryhmä ehdottaa, että säädetään uusi laki henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä. Kyseessä olisi yleislaki, jonka sääntelystä voitaisiin erityislainsäädännössä poiketa. Lakia sovellettaisiin poliisin, syyttäjien, tuomioistuinten, Tullin, rajavartiolaitoksen ja muiden toimivaltaisten viranomaisten käsitellessä henkilötietoja, kun kysymys on rikoksen ennalta estämisestä, paljastamisesta, selvittämisestä tai syyteharkintaan saattamisesta, rikokseen liittyvistä syytetoimista, rikosasian käsittelemisestä tuomioistuimessa, rikosoikeudellisen seuraamuksen täytäntöönpanemisesta taikka yleiseen turvallisuuteen kohdistuvilta uhkilta suojelemisesta tai tällaisten uhkien ehkäisemisestä. Työryhmä ehdottaa lisäksi, että lakia sovellettaisiin myös Puolustusvoimien, poliisin ja Rajavartiolaitoksen käsitellessä henkilötietoja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä. Työryhmä ehdottaa myös eräitä direktiivin kansalliseen täytäntöönpanoon liittyviä tarkistuksia oikeusministeriön hallinnonalan lainsäädäntöön. Työryhmä ehdottaa, että ehdotettu lainsäädäntö tulisi voimaan 6 päivänä toukokuuta 2018.

Valtiovarainministeriö kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa ja esittää lausuntonaan seuraavaa.

Laki henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä

Yleiset kommentit lakiluonnoksesta

Valtiovarainministeriö suhtautuu myönteisesti ehdotettuun uuteen henkilötietojen käsittelyä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä koskevaksi laiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

Esityksen mukaan kyse olisi yleislaista, jota sovellettaisiin poliisin, syyttäjien, tuomioistuinten, Tullin, Rajavartiolaitoksen ja muiden toimivaltaisten viranomaisten käsitellessä henkilötietoja, kun kysymys on rikoksen ennalta estämisestä, paljastamisesta, selvittämisestä tai syyteharkintaan saattamisesta, rikokseen liittyvästä syyttäjän toiminnasta, rikosasian käsittelemisestä tuomioistuimessa, rikosoikeudellisen seuraamuksen täytäntöönpanemisesta taikka yleiseen turvallisuuteen kohdistuvilta uhkilta suojelemisesta tai tällaisten uhkien ehkäisemisestä. Lakia sovellettaisiin myös puolustusvoimien, poliisin ja Rajavartiolaitoksen käsitellessä henkilötietoja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä. Tämän yleislain sääntelystä voidaan erityislainsäädännössä poiketa. Valtiovarainministeriö pitää perusteltuna, että esityksen sisältämät säännökset, jotka ovat kyseessä oleville hallinnonaloille yhteisiä, on koottu yleislakiin.

Ehdotetussa laissa säädettäisiin käyttötarkoitussidonnaisuudesta ja muista henkilötietojen käsittelyn yleisistä periaatteista, rekisterinpitäjän ja henkilötietojen käsittelijän vastuusta, tarkastusoikeudesta ja muista rekisteröidyn oikeuksista, tietoturvallisuusvaatimuksista, tietosuojavastaavan nimeämisestä ja tehtävistä, vaatimuksista siirrettäessä henkilötietoja kolmansiin maihin, lain noudattamisen valvonnasta sekä käytettävissä olevista oikeusturvakeinoista ja seuraamuksista.

Lain noudattamista valvoisi Tietosuojavirasto.

1 LUKU. YLEISET SÄÄNNÖKSET

Kommentit ehdotetun lain 1 lukuun

Ei kommentteja

2 LUKU. HENKILÖTIE TOJEN KÄSITTELYN YLEISET EDELLYTYKSET

Kommentit ehdotetun lain 2 lukuun

Ei kommentteja

3 LUKU. REKISTERINPITÄJÄ JA HENKILÖTIE TOJEN KÄSITTELIJÄ

Kommentit ehdotetun lain 3 lukuun

Ei kommentteja

4 LUKU. REKISTERÖIDYN OIKEUDET

Kommentit ehdotetun lain 4 lukuun

Ei kommentteja

5 LUKU. TIETOTURVALLISUUS

Kommentit ehdotetun lain 5 lukuun

Ei kommentteja

6 LUKU. TIETOSUOJAVASTAAVA

Kommentit ehdotetun lain 6 lukuun

Ei kommentteja

7 LUKU. HENKILÖTIETOJEN SIIRROT KOLMANSIIN MAIHIN JA KANSAINVÄLISILLE JÄRJESTÖILLE

Kommentit ehdotetun lain 7 lukuun

Ei kommentteja

8 LUKU. VALVONTAVIRANOMAINEN

Kommentit ehdotetun lain 8 lukuun

Valtiovarainministeriö tuo esiin, että henkilötietojen käsittelyä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä koskevan lakiehdotuksen 46 §:n 1 momentin 7 kohdasta on jäänyt pois sen loppuosa.

9 LUKU. OIKEUSTURVA

Kommentit ehdotetun lain 9 lukuun

Esityksessä ehdotetaan säännöksiä kantelusta Tietosuojavirastolle. Valtiovarainministeriö kiinnittää huomiota siihen, että esityksessä ei ole selvitetty, missä suhteessa ehdotetun henkilötietojen käsittelyä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä koskevan lain 55 ja 56 §:t ovat hallintolain 8a luvun säännöksiin hallintokantelusta ja sen käsittelystä. Valtiovarainministeriö pitää tarkoituksenmukaisena, että valmistelussa arvioitaisiin, missä määrin yleiset hallintolain säännökset ovat riittäviä ja missä määrin rikosasioiden tietosuojadirektiivi edellyttää niiden tarkentamista. Lisäksi olisi tarkoituksenmukaista tuoda esiin, soveltuuko hallintolain 53 d §:n muutoksenhakukielto myös kanteluun Tietosuojavirastolle.

Valtiovarainministeriö tulkitsee ehdotettua lakia niin, että se ei sulje pois rekisteröidyn oikeutta valittaa ratkaisusta, jolla rekisterinpitäjä kieltäytyy toteuttamasta tämän oikeuksia. Valituksen mahdollisuus olisi hyvä myös tuoda esille esityksen perusteluissa. Kantelu rekisterinpitäjän toiminnasta ei valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan ole yksin riittävä tae rekisteröidyn oikeusturvalle. Näin on erityisesti, mikäli muutoksenhaku kantelua koskevasta ratkaisusta ei ole mahdollista.

Valtiovarainministeriö pitää kannatettavana, ettei hallinnollista seuraamusmaksua oteta käyttöön yleislain soveltamisalalla. Tältä osin valtiovarainministeriö yhtyy esityksen perusteluihin.

10 LUKU. ERINÄISET SÄÄNNÖKSET

Kommentit ehdotetun lain 10 lukuun

Ei kommentteja

11 LUKU. VOIMAANTULO- JA SIIRTYMÄSÄÄNNÖKSET

Kommentit ehdotetun lain 11 lukuun

Ei kommentteja

YLEISPERUSTELUT

Kommentit ehdotuksen yleisperusteluihin

Valtiovarainministeriö kiinnittää huomiota siihen, että matkustajatietodirektiiviä (EU) 2016/681 ja sen täytäntöönpanoa koskeva kappale on sijoitettu esityksessä luvun 3. Nykytila alaotsikon 3.1 Suomen lainsäädäntö ja käytäntö alla olevan otsakkeen ”henkilötietojen käsittelyä poliisitoimessa koskeva lainsäädäntö” alle (s. 29). Valtiovarainministeriö katsoo, että kyseinen direktiivi koskee poliisin lisäksi myös Tullia ja Rajavartiolaitosta, joten se tulisi sijoittaa esimerkiksi suoraan alaotsikon 3.1 alla olevaan tekstiin eikä minkään toimialan erityislainsäädäntöä koskevan otsakkeen alle kuten se nyt on.

Valtiovarainministeriö kiinnittää huomiota myös siihen, että ehdotukseen sisältyy eräitä arvioita mm. viranomaisten kuten poliisin resurssitarpeista ja katsoo, että näitä ei ole arvioitu kattavasti ja yksityiskohtaisesti tehtävittäin. Kuitenkin kyse on merkittävistä muutoksista. Jos taloudellisia vaikutuksia ei voida tässä vaiheessa kattavasti selvittää, tulee selostaa kustannusten muodostumiseen vaikuttavat seikat ja esitettävä mahdolliset enimmäis- ja vähimmäismäärät sekä niiden ajoittuminen vuosittain. Erityisesti poliisin osalta tulee selvittää ja mainita, mitkä merkittävät tietojärjestelmät vaativat muutosta ja millä aikavälillä muutokset tehdään sekä mikä on kertaluonteinen ja mikä pysyvä meno. Ehdotuksesta tulee myös käydä selkeästi ilmi, otetaanko muutenkin kuin lokijärjestelmän vaatimusten osalta käyttöön siirtymäaika vuoteen 2023. Lisäksi tulee yksilöidä, kuka päättää ja millä menettelyllä ehdotuksessa s. 45 mainituista linjauksista. Kysymys on määrärahojen vuosittaisesta budjetoinnista ja eduskunnan tulee saada tiedot siitä, mitä kunkin vuoden määrärahalla on tarkoitus rahoittaa.

Valtiovarainministeriö katsoo, että ehdotuksen taloudellisten vaikutusten yksilöintiin on perusteltua sisällyttää arviolaskelma menoista eriteltynä lajeittain kuten mm. tietojärjestelmittain lokitiedot (järjestelmämuutoksen menot, pysyvät lisäkäyttömenot), rekistereiden muut muutokset (pysyvät, kertaluonteiset menot), tietoturvamutokset ja rekistereiden käyttöön liittyvät muut lisätehtävät. Ilmeisesti kaikkiin tai lähes kaikkiin ehdotuksen mukaisten muutosten piiriin tuleviin tietojärjestelmiin täytyy tehdä muutoksia ja tämän kustannuksia ei ole selvitetty riittävän selkeästi tai kattavasti. Kustannusten suuruus voi vaihdella paljonkin riippuen muutosten määrästä kussakin tietojärjestelmässä ja siitä, millainen sopimus kullakin virastolla on ICT-toimittajansa kanssa.

Valtiovarainministeriö kiinnittää huomiota siihen, että ehdotuksen mukaan (s. 46) mietinnössä tarkoitetuista muutoksista aiheutuu Puolustusvoimille ainoastaan vähäisiä taloudellisia vaikutuksia ja muutostarpeet eivät vaadi lisärahoitusta. Marraskuussa 2017 lausuntokierroksella olleessa ehdotuksessa hallituksen esitykseksi laiksi henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa sekä eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta (FI.PLM.2017-4279) lähdetään kuitenkin siitä, että uudistuksista aiheutuu Puolustusvoimille ”suhteellisen merkittäviä kustannuksia” ja että nämä yksilöidään nyt tarkasteltavassa ehdotuksessa hallituksen esitykseksi. Valtiovarainministeriö pitää välttämättömänä, että esityksen mukaisten muutosten tarkemmat kustannusvaikutukset arvioidaan tältäkin osin esityksen jatkovalmistelussa, jolloin niihin on mahdollista ottaa yksilöidymmin kantaa. Ministeriö toteaa, että esityksen mukaisten muutosten toteuttamisesta aiheutuvat kustannukset on lähtökohtaisesti katettava valtiontalouden kehyspäästösten ja valtion talousarvioiden mukaisten määrärahojen ja henkilötyövuosimäärien puitteissa tarvittaessa kohdennuksin. Tämä tulee myös todeta esityksessä.

Valtiovarainministeriö esittää lisäksi luvun "8. Riippuvuus muista esityksistä" alla olevaa valtiovarainministeriön hanketta (VM059:00/2016) käsittelevää kappaletta muutettavaksi esimerkiksi seuraavanlaiseksi: *"Esitys liittyy valtiovarainministeriön hankkeeseen (VM059:00/2016), jossa on tarkoitus uudistaa henkilötietojen käsittelystä Tullissa annettua lainsäädäntöä vastaamaan yleistä tietosuoja-asetusta ja rikosasioiden tietosuojadirektiiviä siltä osin kuin jälkimmäisestä seuraavat muutostarpeet eivät tule katetuksi rikosasioiden tietosuojadirektiivin yleisellä täytäntöönpanolainsäädännöllä. Mainittua lainsäädäntöä koskeva hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle mahdollisesti samanaikaisesti tämän esityksen kanssa."*

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

Kommentit ehdotuksen yksityiskohtaisiin perusteluihin

Ei kommentteja

ERITYISLAINSÄÄDÄNTÖÖN EHDOTETUT MUUTOKSET

Kommentit oikeusministeriön hallinnonalan erityislainsäädäntöön ehdotettuihin muutoksiin

Ei kommentteja

MUUT MAHDOLLISET KOMMENTIT

Muut mahdolliset kommentit työryhmän mietintöön

Ei kommentteja

Martti Hetemäki
Valtiosihteeri kansliapäällikkönä

Terhi Järvikare
Osastopäällikkö, ylijohtaja

Jakelu Oikeusministeriö
Valtiovarainministeriön kirjaamo

Tiedoksi

